

ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อ
ศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พ.ศ.2560

Knowledge, Understanding, Attitude, and Expectation on a
Petition to the Constitutional Court under Article 213 of the
Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2017) 2560)

เอกอนงค์ ศรีสำอางค์*

Eakanong Srisumaung**

สมศักดิ์ เจริญพูล***

Somsak Charoenpul****

รุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน*****

Rungphop Kongritrajun*****

บทความนี้

Received

3 สิงหาคม 2566

Revised

19 กันยายน 2566

Accepted

2 พฤศจิกายน 2566

บทคัดย่อ

รายงานวิจัย เรื่อง “ความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากประชากรที่หลากหลายจำนวน 2,641 คน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ได้แก่ หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไข ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 สถิติคำร้องตามมาตรา 213 การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยและของต่างประเทศ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน T-test และ ANOVA สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต (ดร.)

** Assistant Professor, School of Law and Politics, Suan Dusit University. (Ph.D)

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต (ดร.)

**** Assistant Professor, School of Law and Politics, Suan Dusit University. (Ph.D)

***** รองศาสตราจารย์, โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต (ดร.)

Associate Professor, School of Law and Politics, Suan Dusit University. (Ph.D)

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนทั่วไปมีความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในประเด็นที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์ รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร ด้านความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องประชาชนมีความเข้าใจในระดับน้อย ด้านทัศนคติของ ประชาชนที่มีต่อการยื่นคำร้องเห็นว่า ผู้ที่ยื่นคำร้องโดยตรงได้ดีที่สุดคือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิ ด้านกระบวนการยื่นคำร้องจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดรูปแบบการร้องทุกข์ต่อ ศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน ด้านการรับคำร้องจะเป็นประโยชน์หากมีการจัดหาคูทนายหรือเจ้าหน้าที่มา ให้คำแนะนำในการเขียนคำร้องแก่ผู้มายื่นคำร้องที่ตามหลักเกณฑ์ถูกต้อง และด้านความคาดหวังต่อการยื่น คำร้องประชาชนคาดหวังว่าจะมีช่องทางในการยื่นคำร้องที่สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ด้านกระบวนการ ขั้นตอนการยื่นคำร้องและการพิจารณาคดีของศาล ประชาชนคาดหวังว่าขั้นตอน กระบวนการดำเนินงาน มีความชัดเจน และด้านผลของคดีประชาชนคาดหวังว่าคำวินิจฉัยจะเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย

คำสำคัญ : ศาลรัฐธรรมนูญ, ระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ, สิทธิของพลเมือง, สิทธิทางการเมือง

Abstract

The research “Knowledge, Understanding, Attitude, and Expectation on a Petition to the Constitutional Court under Article 213 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017)” The combined methodology was used in this research. In the quantitative method, data was collected and analyzed by using the sampling method from a diverse population of 2,641 people. The qualitative research was to examine documents related to filing a petition to the Constitutional Court according to Section 213, including principles, methods, and conditions according to the Organic Act on Procedures of the Constitutional Court B.E. 2561 (2018), petition statistics according to Section 213, and petition to the Constitutional Court in Thailand and foreign countries. Statistics, percentages, mean, standard deviation, T-test, and ANOVA were used in the quantitative research. Additionally, content analysis was used in the qualitative research.

The results revealed that the general public was aware of the Thai people’s rights, freedoms, and duties under the Constitution of the Kingdom of Thailand. The most perceived

by the general public was that the constitution required Thai people to protect the country, defend national dignity and interest, and public property, to cooperate in preventing and relieving public disasters, to respect and not violate the rights and freedoms of other people, to exercise the right of vote and pay for duty. Regarding the understanding, people had an understanding at a low level. Regarding attitudes of people, for an applicant, the best direct applicant was a person affected by a violation of right; for processes of filing a petition, it would be more beneficial to the applicant if the pattern of filing a petition to the Constitutional Court was clearly determined; for the reception of petition, it would be more beneficial if personnel or officers were provided to advise in filing a petition for applicants according to accurate regulations of the Constitutional Court. Moreover, regarding expectations on filing a petition to Section 213, when prioritizing expectations of each issue, the results were as follows:

For access to filing a petition, people expected convenient and effective ways to file a petition.

People expect transparent operational processes when filing a petition and court proceedings.

For the case result, people expected a decision accepted by both parties.

Keywords: Constitutional courts, Constitutional complaint, Civil rights, Political rights

บทนำ

อาจกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีเจตนารมณ์ที่ต้องการขยายสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงการคุ้มครองสิทธิให้มากขึ้น โดยในมาตรา 213 ถือเป็นหลักการใหม่ที่รองรับบทบัญญัติมาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” โดยกำหนดให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ในการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน นอกเหนือจากการที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิฟ้องร้องผ่านทางศาลอื่น และองค์กรอิสระ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2562, น. 336) ได้อธิบายถึงความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายงานมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่าหลักการดังกล่าวคล้ายกับมาตรา 212 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 แต่ได้ขยายการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ครอบคลุมถึงการกระทำด้วย อันเป็นการอุดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีอำนาจของศาลใดเข้าไปคุ้มครอง อย่างไรก็ตาม มีข้อกังวลในชั้นของการร่างรัฐธรรมนูญประการหนึ่งว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 213 ให้สิทธิแก่ประชาชนในการยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ อาจนำมาซึ่งปัญหาคลื่นศาลตามมา เนื่องจากกว่าประชาชนจะใช้สิทธิดังกล่าวกันอย่างมากมายโดยไม่พิจารณาว่าเรื่องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นเข้าเงื่อนไขในการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่

งานวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (2563, น. 436) เรื่อง “อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561” ได้ชี้ให้เห็นว่าระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaint) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ยังมีลักษณะที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ที่ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน อันเนื่องมาจากข้อบกพร่องตามกฎหมายบางประการ ทำให้ประชาชนไม่สามารถที่จะนำเรื่องการถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานมาฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงความไม่ชัดเจนว่าการกระทำใดบ้างที่ถือว่าเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ นอกจากนี้ในงานวิจัยดังกล่าวยังพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องตามมาตรา 213 ไว้พิจารณาเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่เป็นสถิติของคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 213 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 6 เมษายน 2560 จนถึงปัจจุบัน (ข้อมูลล่าสุด ณ วันที่ 13 กันยายน 2565) อ้างอิงจากฐานข้อมูลสถิติที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 213 สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จะพบว่า คำร้องดังกล่าวมีจำนวนทั้งสิ้น 341 คำร้อง โดยในจำนวนคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว จำนวน 4 คำวินิจฉัย และจำนวน 337 คำสั่ง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญรับไว้พิจารณา วินิจฉัย และได้วินิจฉัยเสร็จสิ้นแล้ว ปรากฏตามคำวินิจฉัย

ที่ 4/2563 คำวินิจฉัยที่ 7/2563 คำวินิจฉัยที่ 5/ 2564 และคำวินิจฉัยที่ 7/2564 จะพบว่าศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่าคำร้องทั้ง 4 คำร้องดังกล่าวเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 213 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561

แต่กระนั้น จากการศึกษาของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (2562, น. 118-122) เกี่ยวกับรายละเอียดการจัดหมวดหมู่แนวคำสั่งที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องฟ้องตรงตามมาตรา 213 ไว้พิจารณา และการศึกษาของ สุภัทร แสงประดับ (2562, น. 5-14) พบว่าหากพิจารณาคำสั่งที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องฟ้องตรงไว้พิจารณา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 213 ซึ่งเป็นคำร้องที่มีสัดส่วนมากที่สุด อาจสามารถจัดกลุ่มของคำสั่งดังกล่าว ได้ดังนี้

1) กรณีที่ยังไม่ถึงว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยตรงของผู้ร้อง ตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ เช่น เป็นการกระทำที่ผู้ร้องได้ใช้สิทธิขอเยียวยาผ่านทางช่องทางตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิมจนสิ้นสุดกระบวนการไปแล้ว หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นกรณียุติไปแล้วก่อนที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 ใช้บังคับ หรือเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นหรือการคาดการณ์ล่วงหน้าของผู้ร้องเท่านั้น หรือเป็นกรณีที่ยังไม่ปรากฏว่ามีการกระทำใดที่เป็นการละเมิดต่อสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หรือเป็นเพียงการแสดงความรู้สึกที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความ แปลความ อธิบายความหมาย หรือตอบข้อสงสัย ซึ่งมีลักษณะเป็นการหารือ หรือเป็นเพียงการขอความเป็นธรรมโดยไม่ปรากฏว่าผู้ร้องได้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ

ที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้อย่างไร หรือมาตราใด เป็นต้น

2) กรณีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว เช่น เป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ประกาศบังคับใช้แล้ว ซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 ได้กำหนดการใช้สิทธิในการยื่นคำร้องไว้เป็นการเฉพาะแล้ว โดยการใช้สิทธิทางศาลตามมาตรา 212 และการใช้สิทธิของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา 231 (1) หรือเป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย หรือการโต้แย้งกระบวนการตามกฎหมายซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 132 มาตรา 148 ประกอบมาตรา 263 ได้บัญญัติกระบวนการร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎ หรือคำสั่งทางปกครอง หรือเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร โดยผู้ร้องสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฟ้องร้องไปยังองค์กรตุลาการที่มีเขตอำนาจ หรืออาจดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นบัญญัติไว้

3) กรณีกฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะและยังไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอน หรือวิธีการนั้นให้ครบถ้วน ตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 (3) กำหนดไว้

4) กรณีเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามหน้าที่และอำนาจของศาลที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในมาตรา 188

5) กรณีเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่อง ที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 (4) กำหนดไว้

6) กรณีที่ผู้ร้องยังไม่ได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 46 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 48 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ประกอบมาตรา 46 วรรคสาม กำหนดไว้

7) กรณีเป็นคำร้องไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 46 วรรคสาม หรือมาตรา 48 วรรคหนึ่ง และวรรคสี่ ประกอบมาตรา 46 วรรคสาม กำหนดไว้ ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยไปแล้วหรือร้องซ้ำ

8) กรณีที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำของหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐตามเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 วรรคหนึ่ง กำหนดไว้

9) กรณีที่ผู้ร้องขอถอนคำร้องระหว่างการพิจารณา และศาลมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี

10) การโต้แย้งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับคำร้องตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561

11) กรณีที่ไม่มีเหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

งานของสุภัทร แสงประดับ ได้ชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องไว้พิจารณามากที่สุดคือ กรณีที่ยังไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยตรงของผู้ร้องตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ รองลงมา เช่น กรณีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้อง หรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว หรือเป็นกรณีเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว หรือเป็นกรณีที่ผู้ร้องยังไม่ได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือเป็นกรณีคำร้องไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย เป็นต้น นอกจากนี้ สถิติคำสั่งที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับคำร้องไว้พิจารณาดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยเรื่อง “อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561” ที่เห็นว่าการที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องฟ้องตรงไว้พิจารณาเป็นจำนวนมาก ก็เนื่องมาจากคำร้องที่ยื่นมาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนของตัวกฎหมาย และการขาดความเข้าใจในระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ อาทิ การที่ผู้ร้องยังไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการให้ครบถ้วนเสียก่อนที่จะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือการเขียนคำร้องไม่ได้แสดงให้เห็นว่าผู้ร้องเป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิจากการกระทำของรัฐโดยตรง

หรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ คำร้องในลักษณะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึง การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่ถูกต้องเกี่ยวกับการยื่นคำร้องฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 213

การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับ ศาลรัฐธรรมนูญที่ถูกต้อง ทั้งในแง่ของสถานะ บทบาท อำนาจและหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ได้สะท้อนให้เห็นจากข้อค้นพบของงานวิจัยของวรรณวดี ธีระสังขะ และคณะ (2559, น. 216) จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง “การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ” ซึ่งได้ทำการศึกษาความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ จากประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6,050 คน ที่กระจายตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified Multi-stage Sampling) จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ พบว่า ประชาชนที่รู้จักศาลรัฐธรรมนูญคิดเป็นร้อยละ 41.95 และไม่รู้จักรู้หรือไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญมีอยู่ร้อยละ 41.95 ขณะที่ เมื่อสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ พบว่ามีผู้ตอบคำถามผิดหมดทุกข้อร้อยละ 56.98 ส่วนที่เหลือร้อยละ 43.02 คือ ผู้ที่ตอบคำถามผิดบ้างถูกบ้าง และในส่วนของความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า ประชาชนมีความเชื่อมั่นในบทบาทและการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ และเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่สนองต่อความคาดหวังและรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับน้อย ส่วนความพึงพอใจ

ต่อการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่ทั้งนี้ระดับความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับตัวแปรที่แตกต่างกัน อาทิ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา และสถานภาพเป็นต้น

ขณะที่ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่างๆ พ.ศ.2560 โดยสถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560, น. 10) ซึ่งได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ จำนวน 33,420 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็นตามหลักสถิติ พบว่า ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรศาลในระดับค่อนข้างเชื่อมั่นถึงเชื่อมั่นมาก คือ ศาลยุติธรรม (ร้อยละ 6.83) รองลงมาคือ ศาลรัฐธรรมนูญ (ร้อยละ 3.80) ศาลปกครอง (ร้อยละ 2.80) สำหรับศาลรัฐธรรมนูญนั้น ผลสำรวจยังชี้เห็นว่า ประชาชนร้อยละ 8.9 ไม่ค่อยเชื่อมั่นและ ไม่เชื่อมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และร้อยละ 2.6 ไม่รู้จักศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ผลสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบในรายงานการประเมินสถานการณ์ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย พ.ศ.2562 ของสถาบันพระปกเกล้า โดยอธิบายการศึกษาความเป็นประชาธิปไตยบนพื้นฐานของความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อสถาบันต่างๆ ประกอบด้วยรัฐสภา รัฐบาล องค์กรอิสระ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศาล ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็นจำนวน 33,420 ตัวอย่าง ซึ่งผลสำรวจความเชื่อมั่น

ของประชาชนที่มีต่อการทำงานขององค์กรอิสระและ
องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ พบว่า องค์กรอิสระที่ประชาชน
ค่อนข้างเชื่อมั่นมากต่อการทำงาน มากที่สุด คือ ศาลยุติธรรม
(ร้อยละ 2.80) รองลงมาคือ ศาลรัฐธรรมนูญ (ร้อยละ
3.77) และศาลปกครอง (ร้อยละ 6.76) นอกจากนี้ สำหรับ
ศาลรัฐธรรมนูญ ผลสำรวจยังชี้ให้เห็นว่า ประชาชนร้อยละ
10.3 ไม่ค่อยเชื่อมั่นและไม่เชื่อมั่นต่อการทำงานของ
ศาลรัฐธรรมนูญ ขณะที่ร้อยละ 1.10 ไม่มีความคิดเห็น
ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ และร้อยละ 2.3
ไม่รู้จักศาลรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาระบบการการยื่นคำร้อง
ต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้อง
กับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่มุ่งขยายสิทธิขั้นพื้นฐาน
ของประชาชนให้ได้รับการคุ้มครองจากศาลรัฐธรรมนูญ
รวมถึงสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนที่
ต้องการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการยื่นคำร้องต่อ
ศาลรัฐธรรมนูญ จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเรื่อง
ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้อง
ต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวัง
ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

2) เสนอแนะมาตรการทางกฎหมาย และมาตรการ
ทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนาระบบการในการ

ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 และ
สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวัง
ต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม
(Combined Methodology) ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ
(Quantitative Method) ทำการเก็บรวบรวมและ
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการ สุ่มตัวอย่างที่คำนึงถึง
ความน่าจะเป็นในการสุ่ม (Probability Sampling) จาก
กลุ่มประชากร ที่หลากหลาย ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ยื่นหรือ
เคยยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ คัดเลือกจากคำวินิจฉัย
ที่เกี่ยวกับมาตรา 213 ย้อนหลัง 3 ปี นับแต่วันที่ประกาศ
ใช้รัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2560 ได้แก่
ข้อมูลสถิติปี พ.ศ.2560-2565 และทำการสุ่มตัวอย่างตาม
ระเบียบวิธีวิจัย จำนวน 36 ราย กลุ่มที่ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ
คัดเลือกจาก กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อสิทธิและเสรีภาพ
ตามรัฐธรรมนูญ เช่น นักกฎหมาย เลขาธิการมูลนิธิ
นายกสมาคม และตัวแทนสมาคมต่างๆ และผู้มีประสบการณ์
เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น ผู้เชี่ยวชาญ
หรือนักวิชาการทางด้านกฎหมาย ผู้ตรวจการแผ่นดิน
จำนวน 15 ราย และกลุ่มที่ 3 ประชาชนทั่วไป คัดเลือก
จากประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ใน
จังหวัดต่างๆ โดยทำการกระจายการเก็บข้อมูลจำแนกตาม
ประชากรคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและ
กลุ่มจังหวัดบูรณาการ เรื่องการจัดตั้งกลุ่มจังหวัดและ

กำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด (ฉบับที่ 3) แบ่งออกเป็น 7 ภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคใต้ ชายแดน ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) โดยใช้วิธีการคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified Multi-Stage Sampling) เพื่อให้เกิดการกระจายข้อมูลให้ทั่วประเทศ จำนวน 2,641 ราย

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการ ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ได้แก่ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 และสถิติคำร้องตามมาตรา 213 และศึกษา เปรียบเทียบกรณีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญของ ต่างประเทศจำนวน 3 ประเทศ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และศาลรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐเช็ก

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาของ อติเทพ อวยยะพัฒน์ (2566, น. 2-298) พบว่า ในปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัย จำนวน 95 คำวินิจฉัย และเป็นคำสั่ง จำนวน 378 คำสั่ง ทั้งนี้เป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 213 จำนวน 4 คำวินิจฉัย และจำนวน 337 คำสั่ง) ดังนั้นจึง เป็นกรณีคำวินิจฉัยในคดีประเภทอื่นๆ จำนวน 91 คำวินิจฉัย และคำสั่งอื่นๆ อีก 41 คำสั่ง)

จากสถิติคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญระหว่างปี พ.ศ.2560 – 2565 ข้อมูล ณ วันที่ 13 กันยายน 2565 สามารถสรุปประเด็นได้ ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ร้องไม่ยื่นคำร้องภายในระยะเวลาที่พระราช บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 46 หรือมาตรา 48 กำหนดได้ ได้แก่

(1.1) ระยะเวลาที่ผู้ถูกละเมิดยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจ การแผ่นดิน ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงการ ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพดังกล่าว เว้นแต่การละเมิดสิทธิ หรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ ก็ให้ยื่นคำร้องได้ทราบที่ การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพนั้นยังคงมีอยู่ตามมาตรา 46 วรรคหนึ่ง มีจำนวน 2 คำสั่ง

(1.2) ระยะเวลาที่ผู้ถูกละเมิดมีสิทธิยื่นคำร้อง โดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ภายใน 90 วัน ในกรณีที่ ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ดำเนินการภายในกำหนดเวลา ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่รับคำร้องจากผู้ร้อง โดยผู้ตรวจ การแผ่นดินไม่ได้แจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องทราบ ภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว) มีจำนวน 1 คำวินิจฉัย 24 คำสั่ง

ปัจจุบันพบว่า มีแนวคำสั่งที่วินิจฉัยประเด็นที่ผู้ถูก ละเมิดมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลภายใน 90 วัน อย่าง ชัดเจน มีจำนวน 9 คำสั่ง และมีกรณีที่ผู้ร้องเคยได้ยื่น คำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินและได้แจ้งความเห็นให้ผู้ร้อง ทราบแล้ว มีจำนวน 171 คำสั่ง

(2) ผู้ร้องไม่ได้มีการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน ช่วยกลั่นกรองเรื่องเสียก่อน หรือผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อ ผู้ตรวจการแผ่นดินตามกรณีอื่นๆ อันมิได้เป็นการยื่น

คำร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 46 หรือ มาตรา 48 มีจำนวน 37 คำสั่ง ได้แก่

(2.1) ผู้ร้องไม่ได้มีการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินช่วยกลั่นกรองเรื่องเสียก่อน มีจำนวน 36 คำสั่ง

(2.2) ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามกรณีอื่นๆ อันมิได้เป็นการยื่น คำร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 46 หรือมาตรา 48 มีจำนวน 8 คำสั่ง

(2.3) ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 231 (1) มิใช่การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 213 มีจำนวน 5 คำสั่ง

(3) กรณีไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 46 วรรคสาม หรือมาตรา 48 วรรคสี่ ประกอบมาตรา 46 วรรคสาม มีจำนวน 20 คำสั่ง

(4) ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจอรัฐ (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 47) ดังนั้นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของเอกชนด้วยกัน จึงต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 ซึ่งมาตรา 46 วรรคสาม บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาเช่นเดียวกัน มีจำนวน 8 คำสั่ง

(5) เหตุกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายมิให้ฟ้อง (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 (1) ถึง (6) ได้แก่

(5.1) การกระทำของรัฐบาล ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 (1) มีจำนวน 1 คำสั่ง

(5.2) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 (2) มีจำนวน 175 คำสั่ง

(5.3) กฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการไว้เป็นการเฉพาะ และยังมิได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการนั้นครบถ้วน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 (3) มีจำนวน 11 คำสั่ง

(5.4) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 (4) มีจำนวน 90 กรณี

(5.5) การกระทำของคณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 192 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 47 (6) ปัจจุบันยังไม่มี

(6) เหตุอื่นๆ ได้แก่

(6.1) วินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงตามคำร้องเป็นกรณีที่เกิดขึ้นและเป็นกรณีที่ยุติ ไปแล้วก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ใช้บังคับ ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 7 คำสั่ง

(6.2) ไม่อาจนำหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการพิจารณารับคำร้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212 มาใช้พิจารณารับคำร้อง มีจำนวน 1 คำสั่ง

(6.3) วัตถุแห่งคดีสิ้นสุดสภาพไปแล้ว มีจำนวน 1 คำสั่ง

(6.4) การขออุทธรณ์คำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีปรากฏว่ามีเรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งมาแล้ว มีจำนวน 3 เรื่อง

(6.5) คำร้องที่มีรายการไม่ครบถ้วน ไม่ชัดเจน และไม่อาจเข้าใจได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 42 มีจำนวน 2 เรื่อง

(7) การกระหน่ำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 4 คำวินิจฉัย และ 8 คำสั่ง

การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศและประเทศไทย ในมิติของการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพ

การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้อำนาจแก่บุคคลทุกคนสามารถยื่นคำร้องทุกข์ต่อ

ศาลรัฐธรรมนูญได้ หากถูกระทบสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Right) ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในหมวด 1 กฎหมายพื้นฐาน มาตรา 1 ถึงมาตรา 19 ประกอบด้วยเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน เสรีภาพส่วนบุคคล ความเสมอภาค เสรีภาพในการแสดงความคิด สิทธิในการสมรส สิทธิในทางครอบครัว สิทธิเด็ก เป็นต้น รวมถึงสิทธิที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 20 (4) มาตรา 33 มาตรา 38 มาตรา 101 มาตรา 103 และมาตรา 114

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีปรากฏตามรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 (1) ในกรณีที่บุคคลอ้างว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเองถูกล่วงละเมิดโดยการใช้อำนาจ หรือไม่ใช้อำนาจของรัฐบาลอาจยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ หรือที่เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธิ” การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสหพันธ์เยอรมนีมีเงื่อนไขในการรับคำร้องไว้พิจารณา 2 ประการ ประการแรก ศาลจะรับคำร้องทุกข์ได้ต่อเมื่อผู้ร้องไม่มีหนทางอื่นตามกฎหมายที่จะเยียวยาสิทธิของตนได้อีกแล้ว เงื่อนไขนี้เป็นไปตามหลักการเป็นช่องทางเสริม (Principle of Subsidiarity) ประการที่สองการร้องทุกข์เพื่อให้วินิจฉัยคำพิพากษาของศาลจะกระทำมิได้ และมาตรา 68 (2) กรณีที่บุคคลที่ยื่นคำร้องต่อศาลทั่วไปเพื่อขอให้ศาลทั่วไปนั้นส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย แต่ศาลทั่วไปนั้นยกคำร้องบุคคลดังกล่าวอาจยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง รูปแบบที่สองนี้เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” ซึ่งเป็นรูปแบบที่แตกต่างไปจากระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในประเทศอื่นๆ ในช่วงเวลานั้นที่

แม้ว่าจะใช้ชื่อว่าการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ แต่เนื้อหาโดย
สภาพคือการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ
กฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กดำเนินการ
โดยผู้แทนองค์กรของเขตปกครองตนเองระดับเมืองและ
ระดับภาค (Self-Governing Region) ต่อการกระทำละเมิด
อันไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Unlawful Encroachment) ของรัฐ

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทยได้จำแนกออกเป็น
3 ประเด็น คือ

1. วัตถุประสงค์ หมายถึง สิ่งที่บุคคลสามารถยื่น
คำร้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560
มาตรา 213 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้คือ “การกระทำ”
ซึ่งย่อมมีความหมายกว้างครอบคลุมการกระทำของรัฐ
ทั้งหลาย ทั้งการกระทำทางนิติบัญญัติทางบริหาร
ทางตุลาการ หรือการกระทำที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ
หรือกฎหมายอื่นๆ

2. เหตุแห่งการฟ้องคดี ผู้ร้องต้องกล่าวอ้างว่ามี
การกระทำเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพตาม
รัฐธรรมนูญของตนโดยตรง คือ เป็นเป้าหมายของ
มาตรการหรือการกระทำของรัฐที่เป็นการละเมิดสิทธิและ
เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องจะต้องมีความเดือดร้อน
หรือเสียหายจากการกระทำนั้น

3. เงื่อนไขในการฟ้องคดี การดำเนินการก่อนฟ้อง
คดี ผู้ร้องจะต้องดำเนินการเพื่อเยียวยาสิทธิของตนตาม
ขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ
ผู้จะใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจำต้องดำเนินการ
เยียวยาสิทธิและเสรีภาพของตน ตามขั้นตอนและวิธีการ

ที่กฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน และการ
ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน พระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
พ.ศ.2561 ได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีบทบาทใน
การกลั่นกรองคำร้องของบุคคลก่อนคำร้องนั้นจะมาถึง
ศาลรัฐธรรมนูญ

ระยะเวลาใน

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีระบุว่า
ถ้าเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการถูกละเมิด
โดยคำพิพากษาของศาล หรือการกระทำทางปกครองต้อง
ดำเนินการภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำพิพากษา
หรือถูกกระทำ ในกรณีที่ผู้ร้องทุกข์ไม่สามารถยื่นคำร้อง
ได้ทันกำหนดเวลา อันเนื่องมาจากความผิดพลาดของ
ตนเอง ผู้ร้องทุกข์จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตที่จะขอ
พิจารณาคำร้องใหม่โดยจะต้องยื่นคำร้องภายใน 2 สัปดาห์
นับแต่วันที่เกิดเหตุอันจำเป็นนั้น และต้องมีเหตุผลที่ชัดเจน
หากเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นการโต้แย้ง
บทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือรัฐบัญญัติ ต้องดำเนินการ
ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ประกาศใช้รัฐบัญญัติ

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีในการยื่น
คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญมาตรา 68 (1) ของพระราชบัญญัติ
ศาลรัฐธรรมนูญต้องยื่นคำร้องภายใน 90 วัน นับแต่วันที่
ทราบเหตุ แต่ไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันละเมิด ทั้งนี้คำร้องที่
ได้รับดำเนินการเยียวยาด้วยวิธีการอื่นทางกฎหมายหมดสิ้น
แล้ว ต้องยื่นคำร้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบผล
ของการเยียวยานั้น ส่วนคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตาม
มาตรา 68 (2) พระราชบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญต้อง
ยื่นคำร้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กระบุว่าผู้ร้องทุกข์ต้องดำเนินการยื่นคำร้องภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้ทราบผลของคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วกระทบถึงสิทธิของตนเอง หากเป็นกรณีการละเมิด หรือการแทรกแซงโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่กระทบสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้อย่างชัดที่สุดไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่มีการละเมิด

ในส่วน of ศาลรัฐธรรมนูญไทยการยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อกลั่นกรองก่อนเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยนั้น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 46 และมาตรา 48 จะพิจารณาจากความดำรงคงอยู่ของการกระทำละเมิดสิทธิและเสรีภาพเป็นสำคัญ เช่น หากการละเมิดได้ผ่านพ้นไปแล้วต้องยื่นคำร้องภายใน 90 วัน นับแต่วันที่รู้ หรือควรรู้ถึงการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ

ต้องดำเนินการทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีระบุว่า การจะนำคำร้องเข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นได้ดำเนินการด้วยวิธีการอื่นทางกฎหมายจนหมดแล้วตามมาตรา 9 (2) ของรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ คือ ได้มีการฟ้องคดีต่อศาลปกครองจนถึงที่สุด

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีระบุว่า เป็นคำร้องที่ยังไม่ได้ดำเนินการเยียวยาทางกฎหมายจนถึงที่สุดแล้ว คำร้องเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลปกติ

คำร้องได้ยื่นมาเกินระยะเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 69 คำร้องที่ยื่นมาโดยไม่มีที่ปรึกษา หรือคำสั่งศาลแต่งตั้งที่ปรึกษาตามมาตรา 25 คำร้องที่ไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ และไม่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในมาตรา 87 วรรคหนึ่ง (d) ว่าจะต้องเป็นกรณีการร้องทุกข์เพื่อเป็นการโต้แย้งคำพิพากษา การล่วงละเมิดมาตรการ หรือการแทรกแซงขององค์กรของรัฐ อันมีลักษณะเป็นการขัดหรือแย้งต่อสิทธิ และเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญ และกฎบัตรรัฐธรรมนูญได้รับรองไว้

ส่วนของรัฐธรรมนูญไทยระบุไว้ในตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาล พ.ศ. 2561 ได้ระบุไว้ใน มาตรา 47 ข้อ (4) ว่าการใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 46 ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ อันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ และต้องไม่เป็นเรื่องที่อยู่ระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หรือเรื่องที่ศาลอื่นมีคำพิพากษา หรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว

ผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีสามารถยื่นด้วยตนเอง หรือมีการมอบอำนาจให้ผู้อื่นเป็นผู้กระทำการแทนโดยอาจเป็นทนายความซึ่งได้รับอนุญาตจากศาลเยอรมนี หรือผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยเยอรมนี หรืออาจเป็นบุคคลอื่นที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์อนุญาตให้เป็นผู้ช่วยเหลือในบางคดีโดยการมอบอำนาจ

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีเป็นไปตามผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 68 (1) ในกรณีที่บุคคลที่อ้างว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเองถูกล่วงละเมิด โดยการใช้อำนาจ หรือไม่ใช้อำนาจของรัฐบาล อาจยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ หรือที่เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธิ” การร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธินั้นมีเงื่อนไขในการรับคำร้องไว้พิจารณา 2 ประการประการแรก ศาลจะรับคำร้องทุกข์ไว้ได้ต่อเมื่อผู้ร้องไม่มีหนทางอื่นตามกฎหมายที่จะเยียวยาสิทธิของตนได้อีกแล้ว เงื่อนไขนี้เป็นไปตามหลักการเป็นช่องทางเสริม (Principle of Subsidiarity) ประการที่สองการร้องทุกข์เพื่อให้วินิจฉัยคำพิพากษาของศาล จะกระทำมิได้ และมาตรา 68 (2) กรณีที่บุคคลที่ยื่นคำร้องต่อศาลทั่วไปเพื่อขอให้ศาลทั่วไปนั้นส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย แต่ศาลทั่วไปนั้น ยกคำร้องบุคคลดังกล่าว อาจยื่นคำร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง รูปแบบที่สองนี้เรียกว่า “การร้องทุกข์เพื่อวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” ซึ่งเป็นรูปแบบที่แตกต่างไปจากระบบการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในประเทศอื่นๆ ในช่วงเวลานั้นที่แม้ว่าจะใช้ชื่อว่าการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ แต่เนื้อหาโดยสภาพคือการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กระบุไว้ว่าเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลเป็นผู้มีอำนาจในการร้องทุกข์ แต่ทั้งนี้มาตรา 36 (1) ผู้ร้องทุกข์ไม่อาจเขียนคำร้องได้ด้วยตนเอง แต่จะต้องมีการตั้งตัวแทนซึ่งเป็นทนายเป็นผู้ดำเนินการแทนมาตรา 34 (1) และต้องมอบอำนาจให้ดำเนินการโดยชัดแจ้งว่าจะสามารถดำเนินการอย่างไรได้

บ้างในศาลรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจในการแต่งตั้งทนายความให้

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทยระบุไว้ว่าผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต้องเป็น “บุคคล” ผู้ถูกละเมิดต่อสิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญโดยตรง และได้รับความเดือดร้อน หรือเสียหายหรืออาจจะได้รับความเดือดร้อน หรือเสียหายโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จากการกระทำนั้นไม่ใช่บุคคลทุกคนที่เห็นการกระทำที่มีปัญหาละเมิดสิทธิและเสรีภาพจะสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ขั้นตอนในการรับคำร้องและถอนคำร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นไปตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Geschaeftsordnung des Bundesverfassungsgerichts: GOBVerG) คำร้องทุกข์จะถูกพิจารณาเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ทะเบียนศาลว่าคำร้องทุกข์ที่เสนอมายังศาลนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐและเป็นคำร้องที่เข้าเงื่อนไขที่ศาลจะรับไว้พิจารณาได้หรือไม่ ในกรณีที่ปรากฏว่าคำร้องทุกข์ดังกล่าวเป็นคำร้องทุกข์ที่เห็นประจักษ์ชัดว่าไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ (offensichtlich unzulässig) หรือปราศจากเหตุผลอย่างชัดแจ้ง (offensichtlich unbegründet) หรือเป็นกรณีที่ไม่กล่าวอ้างความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติได้อย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่จะแจ้งไปยังผู้ร้องทุกข์ว่าคำร้องดังกล่าวไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ และบันทึกคำร้องทุกข์นั้นไว้ในทะเบียนกลาง (the General Register) หากคำร้องใดเข้าหลักเกณฑ์

เงื่อนไขที่ศาลจะรับพิจารณาไว้ได้ เจ้าหน้าที่ทะเบียนกลางจะบันทึกคำร้องทุกข์ไว้ในทะเบียนกลาง แล้วส่งคำร้องไปยังส่วนทะเบียนกระบวนการพิจารณา (The Register of Proceedings) เพื่อส่งคำร้องทุกข์นั้นไปให้ตุลาการผู้รับผิดชอบ เพื่อให้ตุลาการผู้รับผิดชอบสำนวนเสนอความเห็นว่าจะรับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่ ต่อมาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะถูกรับไว้พิจารณา หากปรากฏว่าคำร้องทุกข์นั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานที่มีความสำคัญในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือได้มีการชี้ให้เห็นว่าต้องมีการบังคับเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และปัญหานั้นเป็นปัญหาที่ยังไม่เคยมีการวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีระบุว่าคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต้องบรรยายรายละเอียดให้ชัดเจน ทั้งชื่อผู้ร้องและผู้ที่เป็นที่ปรึกษา สิทธิที่ถูกละเมิด โดยกฎหมายอันไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำ หรือจเว้นการกระทำโดยอำนาจรัฐพร้อมเหตุผลประกอบคำร้องหรือเนื้อหาที่จำเป็นอื่นๆ และจะต้องแนบเอกสารเกี่ยวกับการแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคำสั่งศาลที่แต่งตั้งที่ปรึกษา โดยในการแต่งตั้งที่ปรึกษานั้น หากผู้ร้องทุกข์ไม่มีทุนทรัพย์ในการแต่งตั้งทนายความเป็นที่ปรึกษา อาจร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อดำเนินการแต่งตั้งที่ปรึกษาให้ในกรณีดังกล่าวระยะเวลาในการยื่นคำร้องตามมาตรา 69

ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กเปิดช่องทางให้ผู้ร้องทุกข์สามารถดำเนินการยื่นคำร้องได้หลายช่องทาง เช่น อาจเป็นการยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญผ่านอีเมล (Email) ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronically) เครื่องโทรสาร (Telefax) หรือด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของ

ศาลรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้ในกรณีที่เป็นการยื่นโดยช่องทางอื่นนอกจากมายื่นด้วยตนเองต้องนำส่งต้นฉบับเอกสารภายใน 3 วัน และศาลไม่รับคำร้องทุกข์ด้วยวาจา

ในส่วน of ศาลรัฐธรรมนูญไทยปรากฏในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 ได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ 2 เรื่องการยื่นคำร้องและการยื่นหนังสือขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยว่าผู้ที่จะขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามมาตรา 7 จะต้องเป็นบุคคล คณะบุคคล หรือองค์กรตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่น การขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยคดีตามมาตรา 7 ให้ทำเป็นคำร้องตามแบบที่กำหนดในข้อกำหนดของศาล โดยการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมีอยู่ด้วยกัน 3 วิธี ได้แก่ การเดินทางไปยื่นคำร้องด้วยตนเอง การส่งคำร้องทางไปรษณีย์ และการยื่นคำร้องทางอิเล็กทรอนิกส์

การยื่นคำร้องต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามรูปแบบและภายในระยะเวลา ที่กฎหมายกำหนดด้วย ศาลรัฐธรรมนูญจึงจะรับคำร้องไว้พิจารณาได้ โดยกรณีที่เป็นกรยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือมอบฉันทะให้บุคคลอื่นยื่นแทนไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าส่งทางไปรษณีย์กฎหมายให้ถือ “วันที่ไปรษณีย์ลงทะเบียนรับ” เป็นวันที่ยื่นคำร้องต่อศาล ส่วนการส่งทางระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์ ให้ถือว่า “วันที่ข้อมูลเข้าสู่ระบบงานคดีรัฐธรรมนูญอิเล็กทรอนิกส์” เป็นวันที่ยื่นคำร้อง แต่ถ้าส่งข้อมูลเข้าสู่ระบบนอกเวลาทำการ (08.30-16.30) กฎหมายให้ถือว่ายื่นต่อศาลในวันทำการถัดไป

4.2 ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

ด้านความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560

ประชาชนทั่วไปมีความรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 โดยมีข้อที่ประชาชนรู้มากที่สุดคือ หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร และรัฐมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาขั้นต่ำโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้บริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง เปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะเป็นต้น ในขณะที่ประชาชนมีความรู้ในประเด็นน้อยอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ เมื่อไม่ได้รับข้อมูล ข่าวสารสาธารณะไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ อันเกิดจากการทำการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ และไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะได้รับโทษทางอาญา ต่อเมื่อโทษนั้นๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น ในด้านหน้าที่ของรัฐประชาชนมีความรู้ อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ รัฐจัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้บริโภคด้านต่างๆ รักษาวินัยทางการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและเอกชน

ด้านความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 213) พบว่า ในภาพรวมประชาชนมีความเข้าใจในระดับน้อย เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับความเข้าใจจากมีความเข้าใจน้อยไปจนถึงน้อยที่สุด ได้ดังนี้ (1) การออกกฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินกว่าเหตุ หรือขัดต่อหลักนิติธรรม หรือกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ (2) บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดิน และ (3) การใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ด้านทัศนคติต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 พบว่า (1) ด้านผู้ยื่นคำร้อง ประชาชนเห็นว่าผู้ที่ยื่นคำร้องโดยตรงได้ดีที่สุดคือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิ และหากมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง จะทำให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น (2) ด้านกระบวนการยื่นคำร้อง ประชาชนเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่นคำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดรูปแบบการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน และจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ยื่น

คำร้องมากขึ้นหากมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องที่ยื่นโดยผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่ชัดเจนและ (3) ด้านผู้รับคำร้อง ประชาชนเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนมากขึ้นหากมีการจัดหาคูทนายหรือเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำในการเขียนคำร้องที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของศาลรัฐธรรมนูญ และจัดให้มีหน่วยงานอื่นๆ เพิ่มเติมนอกจากการยื่นต่อผู้ตรวจการแผ่นดินมารับคำร้องเพื่อเข้าสู่กระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ด้านความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213

ลำดับของความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 จำแนกตามมิติที่คาดหวังในด้านต่างๆ สามารถสรุปลำดับความคาดหวังของประชาชนได้ ดังนี้

(1) ด้านการเข้าถึง จัดลำดับความคาดหวัง 3 ลำดับแรกได้ คือ คาดหวังว่าจะมีช่องทางในการยื่นคำร้องที่สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ คาดหวังว่าจะได้รับความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตนเองต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคาดหวังว่าจะได้รับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

(2) ด้านกระบวนการขั้นตอนการยื่นคำร้องและการพิจารณาคดีของศาล จัดลำดับความคาดหวัง 3 ลำดับแรกได้ คือ คาดหวังว่าขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานมีความชัดเจน คาดหวังว่าการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน

จะมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน และคาดหวังว่าจะสามารถติดตามหรือได้รับการแจ้งความคืบหน้าการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(3) ด้านผลของคดี จัดลำดับความคาดหวัง 3 ลำดับแรกได้ คือ คาดหวังว่าคำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย คาดหวังว่าผลของการพิจารณาคดีจะไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองหรือหน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และคาดหวังว่าเมื่อศาลมีคำตัดสินเป็นที่สุดแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเคารพและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เพื่อให้การพัฒนาระบบการการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่มุ่งขยายสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการคุ้มครองจากศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนที่ต้องการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปสู่การพัฒนาระบบการการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 เพื่อให้สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการพัฒนาดังประเด็นต่อไปนี้

1) ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

(1) ควรจัดตั้งหน่วยงานที่กฎหมายรับรองตั้งขึ้นมาเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ ให้คำแนะนำในการยื่นคำร้องเรียนสื่อสารด้านข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และรวดเร็ว อาทิ หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (Special Delivery Unit : SDU) ที่มีบริบทการทำงานที่แตกต่างจากรูปแบบราชการแบบเดิม มีการให้บริการแบบกึ่งเอกชน และเป็นหน่วยงานที่มีความคล่องตัว ยืดหยุ่นสูง ทั้งนี้หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นควรเป็นหน่วยบริการประชาชน ซึ่งไม่มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบกลไก หลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้อง การพิจารณาคดีของศาล ทั้งนี้หน่วยงานที่เสนอให้จัดตั้งขึ้นมานั้นสามารถช่วย แบ่งเบาภาระของผู้ตรวจการแผ่นดินเพิ่มเติม เนื่องจากหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 230 นั้น ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจครอบคลุมในหลายมิติ อาทิ เสนอแนะให้มีการปรับปรุงข้อกฎหมาย แสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อเห็นว่ามีผู้ได้รับความเดือนร้อนจากการกระทำของรัฐ และเสนอเรื่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติดำเนินการแก้ไขข้อเดือนร้อนของประชาชนจากการถูกละเมิดสิทธิ เป็นต้น

หน่วยงานดังกล่าวสามารถจัดตั้งได้โดยกระทรวงยุติธรรม สามารถเป็นหน่วยงานกลาง ในประสานงานร่วมกับ

สถาบันการศึกษาเพื่อการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้การสื่อสารข้อกฎหมาย และการอำนวยความสะดวกธรรมในระดับชาติสามารถทำได้แบบองค์รวมตามหลักนิติธรรม นิติรัฐระดับประเทศ อาทิ ผ่านหน่วยงานในระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด เช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัด เป็นต้น เพราะในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในรูปแบบต่างๆ จะมาร้องให้กลุ่มบุคคลหรือสื่อสาธารณะช่วยเหลือมากกว่าหน่วยงานรัฐ

2) ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางการบริหารที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการ ในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 และสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และความคาดหวังต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

(1) เร่งดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือบุคคลรู้จักบทบาทหน้าที่การดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนของบทบาทในการอำนวยความสะดวกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย จากผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กรณีที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 213) อยู่ในระดับน้อยไปจนถึงน้อยที่สุด ได้แก่ การออกกฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพเกินกว่าเหตุหรือขัดต่อหลัก

นิติธรรมหรือกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินและการใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(2) การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ควรมีการให้ความรู้อย่างทั่วถึง อาทิ การให้ความรู้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับความรู้สิทธิและเสรีภาพ หน้าที่ของคนไทย หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 พบว่าประชาชนทั่วไปมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้เพียงในระดับปานกลางถึงค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับ เมื่อไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ไม่สามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิด อันเกิดจากการกระทำการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ และไม่ได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะได้รับโทษทางอาญาต่อเมื่อโทษนั้นๆ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น มีเพียงประเด็นเดียวที่ประชาชนมีความรู้ในระดับปานกลาง คือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทา

สาธารณภัย หน้าที่เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หน้าที่เสียภาษีอากร

(3) จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากสถิติการคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญระหว่างปี พ.ศ.2560 – 2565 ข้อมูล ณ วันที่ 13 กันยายน 2565 และผลที่ได้จากแนวคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ กรณีของการฟ้องตรงโดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213 พบว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีเพียงจำนวน 4 คำวินิจฉัย ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 4/2563 คำวินิจฉัยที่ 7/2563 คำวินิจฉัยที่ 5/2564 และคำวินิจฉัยที่ 7/2564 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 51 จำนวน 6 เรื่อง โดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ (1) กรณีที่ผู้ร้องขอถอดคำร้อง และศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาสั่งจำหน่ายคดีมีจำนวน 3 คำร้อง และ (2) กรณีที่ไม่มีเหตุผลที่จะต้องวินิจฉัยคดีนั้น และศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาสั่งจำหน่ายคดีมีจำนวน 3 คำร้อง ดังนั้น คงเหลือคำสั่งที่วินิจฉัยว่า “ไม่รับคำร้อง” ไว้พิจารณาวินิจฉัย จำนวน 317 คดี ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า นอกจากความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213 ที่มีอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 ก็อยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน (จากคำสั่งที่วินิจฉัยว่า “ไม่รับคำร้อง”

ไว้พิจารณาวินิจฉัย จำนวน 317 คดี) จึงควรจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 ให้เป็นที่รู้จักของประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกระบวนการยุติธรรมเพิ่มมากขึ้นไปพร้อมกันด้วย

(4) สร้างภาพลักษณ์ขององค์กรศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นที่เชื่อถือ เชื่อมั่นต่อประชาชนในการเป็นองค์กรตุลาการที่มีอำนาจวินิจฉัยได้อย่างเที่ยงธรรม ซึ่งตรงกับผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนทั่วไปมีความคาดหวังว่า คำวินิจฉัยเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้ง 2 ฝ่าย ผลของการพิจารณาคดีจะไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองหรือหน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเมื่อศาลมีคำตัดสินเป็นที่สุดแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเคารพและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลอย่างเคร่งครัด เป็นต้น ทั้งนี้การสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรให้เป็นที่เชื่อถือสามารถดำเนินการได้โดยการเร่งพัฒนาและสร้างสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับข่าวสารในสถานการณ์ปัจจุบันทุกรูปแบบ ซึ่งประเด็นของการ

สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรรณา ติระสังขะ และคณะ จากคณะรัฐศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ ที่พบข้อสังเกตเกี่ยวกับประเด็นการให้ความรู้เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ภาพลักษณ์ขององค์กรว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีผู้ติดตามมากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบอาชีพอิสระและกลุ่มนักเรียน นักศึกษา สื่อวิทยุ กลุ่มเป้าหมายที่ติดตามและใช้รับฟังข้อมูลข่าวสารมากที่สุดเป็นกลุ่มผู้ที่รับราชการ รัฐวิสาหกิจ สื่อกิจกรรม เช่น การเยี่ยมเยียน นิทรรศการ สัมมนา เป็นสื่อที่ผู้ประกอบอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ ติดตามและใช้สื่อชนิดนี้มากที่สุด รองมาคือกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และสื่อสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต ผู้ที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการติดตามข้อมูลข่าวสารมากที่สุด คือ กลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระ ว่างาน รวมถึงกลุ่มนักเรียนนักศึกษา รองมาคือ กลุ่มผู้ที่รับราชการรัฐวิสาหกิจ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- วรรณภา ตีระสังขะ. (2559). *การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นของประชาชนเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ* (รายงานผลศึกษาวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สถาบันพระปกเกล้า และสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะและการทำงานของหน่วยงานต่างๆ พ.ศ. 2560*. สืบค้นจาก <http://kpi.ac.th/knowledge/research/data/353?page=6>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). *ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายงานมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2562). *สรุปผลโครงการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 213*. กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). *อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 213 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561* (รายงานผลศึกษาวิจัย). กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์.
- อดิเทพ อวยยะพัฒน์ (2566). *แนวคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญกรณีของการฟ้องตรง โดยประชาชนต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 213*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.